



## **А. І. СОБКО – ОРГАНІЗАТОР ТА ЗАСНОВНИК ІНСТИТУТУ НААН УКРАЇНИ**

Анатолій Іванович Собко – видатний вчений, патріарх вірусологічної науки, яскрава особистість у царині ветеринарії, яка не боялась думати парадоксально.

Становлення Анатолія Івановича як талановитого вченого почалось у Харкові – в славетній науковій школі професора Кулеско І. І. Працездатність молодого фахівця і виняткова обізнаність із результатами досліджень у всіх куточках світу слугували йому доброю славою на довгі роки сумлінної праці на ниві ветеринарної науки.

Його розробки нових клініко-лабораторних методів діагностики класичної чуми свиней (КЧС) сприяли оздоровленню господарств, скороченню зон розповсюдження та удосконалення існуючої на той час профілактики небезпечного захворювання свиней.

Після блискучого захисту кандидатської дисертації Анатолія Івановича запрошують на роботу до міста Володимир у Всесоюзний науково-дослідний яшурний інститут (1965 р.). Саме у стінах цього закладу народжується славетний осередок ветеринарної науки із учнів Харківської школи: В. П. Онуфрієв, А. І. Дудніков, А. І. Собко, П. В. Малярець. Ці вчені згодом сформували сильні творчі колективи.

У 1968 році Анатолій Іванович був призначений заступником директора ВНІЯ з наукової роботи. У Володимирі А. І. Собко створив школу вірусологів-діагностів. Він розкриває у собі талант організатора науково-дослідних робіт, Учителя й наставника молодих пошукачів, аспірантів та вчених. Науково-дослідні роботи координувались і проводились таким чином, при якому уникались дублювання по основним етапам державних тем, дисертаційних робіт аспірантів, пошукачів та докторантів. Дисертаційні роботи його учнів впроваджувались у практику, вносили нові експрес-методи діагностики і обов'язково відрізнялись новизною пропозицій та необхідними рекомендаціями для ветеринарної практики. За цей період Анатолій Іванович досяг вершини слави та визнання своїх наукових досягнень не тільки в СРРСР, а й за кордоном. Його роботи по проблемі ящура були присвячені розробкам діагностичних препаратів, підготовці нових виробничих штамів вірусу ящура для виготовлення інактивованих вакцин проти семи типів вірусу ящура, створення єдиного в країні музею штамів вірусу, розробка методів індикації вірусу в об'єктах навколишнього середовища та вирішення багатьох інших прикладних проблем.

У 1976 році, А. І. Собко займаючи посаду директора філіалу Українського науково-дослідного інституту експериментальної ветеринарії в Києві, відновив вивчення патології свиней. Інтенсивний розвиток промислового свинарства 70-ті

роки, зміна умов утримання і годівлі тварин потребували нових методів діагностики та профілактики захворювань свиней, які спостерігались у промислових комплексах.

З метою забезпечення стійкого ветеринарного благополуччя в умовах інтенсивного ведення свинарства, в липні 1977 року з ініціативи Анатолія Івановича був створений Український науково-дослідний ветеринарний Інститут, перейменований 1992 році Інститут ветеринарної медицини НААН України.

Двадцять років життя А. І. Собко працював над створенням, організацією та становленням Інституту ветеринарної медицини НААН.

Основними напрямками досліджень інституту передбачалось забезпечення ветеринарного благополуччя в спеціалізованих свинарських господарствах, охорона довкілля від бактеріального, вірусного та інших забруднень, розробка нових та удосконалення існуючих методів і засобів діагностики, профілактики, терапії незаразних та інфекційних хвороб сільськогосподарських тварин; розробка та удосконалення ветеринарно-санітарних заходів щодо оздоровлення приміщень і території господарств, а також методів ветеринарно-санітарної експертизи продуктів тваринництва і кормів.

Завдяки ініціативі А. І. Собка в короткий період були скоординовані напрямки досліджень лабораторій епізоотології і прогнозування, мікології та бактеріології, які на той час функціонували в філіалі УНДІЕВ й створені нові лабораторії вірусології, імунології, хвороб свиней, групових методів обробки тварин, ветсанекспертизи, незаразних захворювань та культур клітин.

З перших днів створення Інституту, як базової установи з питань забезпечення ветеринарного благополуччя у промисловому свинарстві було розпочато роботи з вивчення етіології, діагностики та профілактики захворювань, які на той час надали найбільших збитків у промислових комплексах.

Практично в 1979 році, тобто через 2 роки після створення Український науково-дослідний ветеринарний інститут повністю відповідав вимогам, які на той час ставились до науково-дослідних установ і почав видавати свої розробки для практичної ветеринарної медицини та особливо свинарських промкомплексів.

Для діагностики та профілактики вірусних гастроентеритів та інших хвороб в Інституті були розроблені діагностичні препарати й засоби специфічної профілактики; набори для діагностики для вірусного трансмісивного гастроентериту у свиней методом імуноферментного аналізу; ентеровірусного гастроентериту, хвороби Тешена методом ІФА; ентеровірусного гастроентериту свиней. Застосування вказаних наборів дало змогу прискорити діагнозів і розробити заходи щодо оздоровлення господарств від захворювань.

В Інституті було розроблено ряд технологій виготовлення живих та інактивованих вакцин, що використовувались у системі ветеринарно-санітарних заходів оздоровлення господарств від інфекційних хвороб. Це вакцина проти трансмісивного гастроентериту свиней із штаму П – 1439/81; три вакцини проти ентеровірусного гастроентериту свиней 6, 7, 8 серотипів; вакцина ліофілізована зі штаму «К» проти рота вірусного гастроентериту свиней. На більшості свинокомплексів були створені виробничі підрозділи для виготовлення інактивованих вакцин із місцевих штамів.

За ініціативою А. І. Собка був організований виробничий підрозділ Інституту в якому було налагоджено освоєння власних розробок. Вже 90-ті роки тут

виготовляли мільйони доз вакцини проти інфекційних хвороб свиней та діагностичних препаратів.

Великим попитом у практиці користувались імуностимулюючі й лікувально-профілактичні препарати. Був розроблений і виготовлений імуноглобулін колос тральний для профілактики і лікування поросят і телят при шлунково-кишкових та респіраторних захворюваннях. В Інституті виготовляли інтерферон спленоцитарний для свиней та великої рогатої худоби, аеронафек, пегнафек – препарат дезінтоксикаційної та імуностимулюючої дії; сорбеліт і новосорбеліт – антидіарейні препарати для поросят; баліз ветеринарний – для профілактики і лікування гастроентеритів телят і поросят; тофолізін і феролізін – препарати для профілактики та лікування анемії поросят і телят.

Анатолій Іванович всіляко підтримував усі напрями діяльності Інституту. За його підтримки були розроблені та запропоновані способи визначення в кормах мікотоксинів – патуліну, охратоксину А, стеригматотистину, афлатоксину, зеараленону, Т-2 токсину, коєвої кислоти, встановлені їх допустимі концентрації. Лабораторія мікотоксикології і сьогодні виготовляє та забезпечує всі лабораторії ветеринарної медицини, комбікормової промисловості та санітарно-епідеміологічні лабораторії країни стандартами мікотоксинів і методиками їх досліджень.

В Інституті було створення кілька розробок соціального значення. Це способи визначення наявності антибіотиків у м'ясі та меді, встановлення якості м'яса, бактеріального забруднення молока, наявності речовин – інгібіторів у молоці, глікогену в тканинах тварин.

На 1997 рік понад 120 наукових розробок Інституту були захищені авторськими свідоцтвами (патентами) на винаходи, що свідчить про їх світову новизну та високу якість. Інститут протягом багатьох років займав перші місця винахідництва серед науково-дослідних установ аграрного профілю.

За участю та керівництвом А. І. Собка підготовлено і випущено два видання (у 1981-му і 1988-му рр.) «Довідника по хворобах свиней» (загальний тираж 46 тис. примірників), ряд монографій, брошур, листівок з питань діагностики, лікування і профілактики хвороб тварин; опубліковано понад 2,5 тис. наукових праць у періодичній пресі, журналах, збірниках праць конференцій тощо.

Багато розробок Інституту експонувалось на вітчизняних і міжнародних виставках та нагороджувались срібними і бронзовими медалями. Завдяки розробкам та міжнародному авторитету А. І. Собка, Інститут ветеринарної медицини 80-90-х роках співпрацював з інститутами та фірмами Росії, Казахстану, Болгарії, Німеччини, Чехії, Словаччини, Франції, Англії, США і був флагманом в цьому питанні.

Нині в Інституті ветеринарної медицини НААН України працюють колеги, учні А. І. Собка, функціонують школи та підрозділи створені ним, продовжуються дослідження в багатьох напрямках ініціатором розробки яких був видатний вчений, керівник, вчитель та наставник – Анатолій Іванович Собко. Його розробки та напрями досліджень в науці і на сьогодні є вкрай актуальними для ветеринарної медицини.